

Nurettin ÇAKIR:

“28 Yıllık Mücadelenin Öyküsü”

Nurettin Çakır, Arkeolog, Emekli Müze Müdürü. 28 yıl boyunca Kastamonu’da müze müdürlüğü görevini yürütmüş ve Kastamonu’da korumaya kimsenin inanmadığı dönemlerde kültür varlıklarının belgelenmesi ve korunması ile ilgili mücadele vermiştir. 1978 yılında, Liva Paşa Konağı’ni kamulaştırarak bugünlerin esin kaynağı olmuştur.

Aynur Y. Çakır – Ege Yıldırım: Nurettin Bey, siz Kastamonu’daki görev süreniz boyunca kültür ve tabiat varlıklarının tespiti ve tescillenmesi için değerli çalışmalar yaptınız. O günler, Türkiye’de koruma mevzuatının yeni oluşmaya başladığı ve envanter çalışmalarının yeni başladığı bir döneme karşılık geliyor. Çalışmalarınızı kısaca anlatır mısınız?

Nurettin Çakır: Kastamonu’daki kültür varlıklarına ilişkin 1968’de İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü’nden Orhan Bey’in hazırladığı bir liste vardı. Harita üzerinde adres bilgisine göre hazırlanmış bir çalışmaydı, ancak tamamını içermiyordu. 1975’te Nermin Nefçi Kültür Bakanı olmuş ve bir genelge yayınlamıştı. Bu genelgeye göre, listede bazı güncellemeler yapılmıştı. Bu dönemlerde Bakanlığın henüz bir tespit ve tescil birimi yoktu. Tescil çalışmalarının yapılmasının, kültür varlıklarının korunmasında uygulamaya geçilmesi bakımından en önemli adım olduğunun dile getirdiğim ve bunu Nadir Doğan ve Çelik Topçu ile paylaştığım günlerde, Bakanlık 1977 yılında Antalya’da bir tescil semineri gerçekleştirdi. Seminere Bakanlığın merkez ve taşra personeli çağrıldı. Ben de kursiyer olarak katıldım. Bu seminer sonuçlarına göre, 1978’de yeniden kültür envanteri çalışmalarına başladık. Arkeolojik alanlar da dahil olmak üzere, tespit edilen tüm kültür varlıklarını halihazır paftalar üzerine aktardık. Taşınmazların tapu kayıtlarına şerh düşülmesi ile ilgili müracaatların uzun bir ikna süreci sonunda ancak 2-3 yılda sonuçlandı. Bu süreçte, pek çok yıkımlar oldu. Kurumlar ve adli yargı bile “Vatandaşın kendi mülkü, yıkar da

yapar da,” diyordu. Bakanlıktan davacı olmak konusunda yetki aldık ve davalarımızın bir kaçından yıkımları yapanlar hakkında hapis cezalarına varan bir takım kararlar alınmasını sağladık.

Tapu’da yürüttüğümüz çalışmalarda, Mimar Abdullah Özgencüoğlu ve ben kültür varlıklarının ada, parsel kayıtlarını bularak listeledik ve yeniden GEEAYK’a¹ gönderdik. Böylece, pafta, ada ve parsel bilgilerine göre teknik olarak hazırlanmış bir envanter tescillenmiş oldu. 1979’da ekibimize sanat tarihçisi Zühtü Yaman’ın katılımıyla daha da güçlenmiştik.

1982 yılında Bakanlık yeniden bazı çalışmalar yaptı. Mahkeme kararlarına göre, tescilden düşenler ya da yeni koruma altına alınanlar oldu. Bu dönemlerde, belediye ile uzlaşma sağlayamıyorduk. Bu çalışmada, tescilli taşınmaz sayısı 814’ten 775’e düşmüştü.

1985’te Kastamonu’nun tüm dokusu sit gibi kabul edilerek geçiş dönemi yapılanma koşulları getirildi. Çatı, balkon çıkmaları ve renkleri ile ilgili bir takım koşullar içeriyordu. 1990’da Belediye’nin isteği üzerine yeniden bir çalışma yapıldı ve sit sınırları bu tarihte belirlendi. Bunun sonucunda, tescilli taşınmaz sayısı 514’e düşmüştü.

A.Y.-E.Y.: Yalnızca Kastamonu’da değil, ülkemizde bile koruma mevzuatının ve koruma kültürünün siyasiler, bürokratlar ve halk arasında gelişmediği bir dönemde görev yaptınız. Koruma gelişmenin karşısında

¹ Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (o dönemin Koruma Kurulu işlevini gören kurum)

bir tehdit olarak görülüyor, hızlı kentleşme nedeniyle kentsel rant artıyordu. Bu dönemler yaşadığımız güçlükleri ve mücadelenizi aktarmanızı rica ediyoruz.

N.Ç.: Dediğiniz gibi, bu dönemlerde henüz yerel yöneticilerin ve yargının korumaya sıcak bakmadığı günlerdi. Vatandaşın kendi mülkü üzerinde her türlü hakka sahip olduğu düşünülüyordu. Korumanın toplum yararına olduğuna ve gelecek kuşaklara aktarılmasının önemine insanları ikna etmek üzere çok çalıştım. 1980 sonrası

imar açısından bir anarşi dönemi oldu. Kaçak yıkımlar ve yapımlar çok arttı. Dava açıyorduk, kimi zaman beraat kararları çıkıyordu. Sürekli tehdit aldığım ve kendimi savunmak üzere tedbirli dolaşmak zorunda kaldığım zamanlar oldu. 2863 sayılı Kanun ağır yaptırımlar öngörmesine karşın mahkeme kararları aykırı olabiliyordu, ya da uygulaması güç oluyordu. Örneğin, üzerinde yapı yıkılan bir taşınmazda parselin tescili devam eder, bu parsel 5 yıl boyunca yapı yasağı getirilir. Ancak, belediye inşaat ve yapı ruhsatı verebiliyordu.

A.Y.–E.Y.: *Bu mücadeleli sürecin dışında, yaptığımız olumlu projeler ve yine aynı şekilde Kastamonu açısından iyiye giden neler oldu?*

N.Ç.: Bugün Etnoğrafya Müzesi olarak hizmet gören, Liva Paşa Konağı'nı 1978'de satın aldık. Kastamonu'da kamulaştırılan ilk yapı oldu. Bedeli 5.000.000 TL idi, iki apartman dairesi kadardı. Mir Liva Paşa tarafından 1870'lerde yapılmıştı. Uzunca bir süre ödenek yetersizliğinden dolayı atıl kaldı, ancak 1990'larda restore ederek müze olarak hizmete açtık.

Yine bu dönemler, Safranbolu'da Belediye Başkanı Kızıltan Ulukavak'ın görev yaptığı ve bugünkü Safranbolu'ya doğru ilk adımların atıldığı günlerdi. Ciddi tespit çalışmaları ve sempozyumlar yapıyordu. Ama her şeye rağmen rant sahipleri ile karşı karşıya kalınıyordu.

Kastamonu'da bugün Kuzey Kent olarak adlandırılan gelişme bölgesinin bir plan dahilinde imara açılması kent merkezindeki baskıları azalttı ve bir rahatlama sağladı. Ancak, bu aslında bir taraftan da çöküşün başlangıcı oluyor tabii. Tarihi dokunun yok olma hızı yavaşlamış oluyor sadece. Bu arada, kent merkezinin yaşaması için kentteki işlev dağılımının gözden geçirilmesi gerekiyor, merkezi yaşatacak fonksiyonların gelişme alanlarının imara açılması süreci ile birlikte düşünülmesi gerekiyor.

Enis Bey'in yaptıklarının, Kastamonu'da gerek fiziki mekanın iyileştirilmesi, gerekse bilincin, sahiplenmenin gelişmesi bakımından oldukça değerli katkıları oldu. Enis Bey'in bıraktığı ivmenin daha da artarak sürmesi gerekiyor.

Liva Paşa Konağı

